

УДК 376.011.3-051

Функції, завдання та роль асистента вчителя в інклюзивному класі

Г. Крилова,

асистент учителя,

Ушомирський ліцей Ушомирської сільської ради

e-mail: alyna.krylova.57@gmail.com

Анотація. Стаття описує вимоги та основні напрями діяльності асистента вчителя та його роль у системі інклюзивної освіти, а також функціональні обов'язки. Наголошується, що наявність посади асистента вчителя у школі є вимогою сучасної інклюзивної освіти. Визначено, що асистент учителя допомагає дітям не лише якісно засвоювати знання, але й налагоджувати соціальні відносини та розвивати свій потенціал. Крім того, зазначено, що спеціаліст тісно співпрацює з батьками та іншими фахівцями.

Ключові слова: асистент учителя, інклюзивна освіта, навчальний процес, діти з особливими освітніми потребами, розвиток, навчання.

G. Krylova,

Teacher's Assistant,

Ushomyr Lyceum of the Ushomyr Village Council

e-mail: galyna.krylova.57@gmail.com

Functions, Tasks and Role Teacher's Assistant in an Inclusive Class

Abstract. The article describes the requirements and main activities of a teacher's assistant and his/her role in the system of inclusive education. The material also reveals the functional responsibilities of the specialist. It is described that the availability of a teacher's assistant position in a school is a requirement of modern inclusive education. It is determined that a teacher's assistant helps children not only to learn knowledge, but also to establish social relationships and develop their potential. In addition, it is noted that the specialist works closely with parents and other professionals.

Keywords: teacher's assistant, inclusive education, educational process, children with disabilities, children with special educational needs, development, learning.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Щоб мати змогу приймати всіх дітей без винятку, освітні заклади мають пристосуватися. Й тут мова йде не лише про технічну сторону та відповідне облаштування приміщення. Основним пунктом у створенні закладу з інклюзивним навчанням є введення нової посади – асистент учителя. Саме він має допомагати дитині з особливими освітніми потребами навчатися в класі та засвоювати матеріал [2: 14].

Проте яким чином асистент учителя залучає дітей з особливими освітніми потребами до освітнього процесу? Якими навичками та знаннями він має для цього володіти? Варто також розуміти, які функції та завдання виконує асистент учителя та яка його роль у розвитку та формуванні особистості дитини з ООП.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато науковців приділяють увагу теоретичному та практичному опису системи інклюзивної освіти, зокрема й посаді асистента вчителя. Такі питання у своїх працях підіймали українські та закордонні педагоги та психологи. Серед них: І. Д. Бех, О. В. Гаврилов, А. К. Маркова, Л. П. Савчук, А. А. Колупаєва, Н. З. Софій, П. Гарнер, М. Вінзер, К. Нільсен. У працях підкреслюється, що такий спеціаліст має вагоме значення для навчального процесу, адже саме він допомагає дитині з особливими освітніми потребами засвоювати матеріал та працювати разом з іншими дітьми.

Мета статті: описати основні знання, вміння та навички, якими має володіти асистент учителя для якісного виконання своїх посадових обов'язків. Охарактеризувати основні функції, завдання та роль асистента вчителя в освітньому процесі та в процесі розвитку дитини.

Виклад основного матеріалу. Завдяки інклюзивній освіті, діти з особливими освітніми потребами можуть відвідувати заклад загальної середньої освіти. Для України така система освіти все ще є новою, але завдяки орієнтації на досить позитивний досвід, що вже є в європейських країнах, її впровадження проходить досить успішно [8].

Діти, що мають змогу навчатися в інклюзивному класі, отримують більше можливостей. Адже, окрім здобуття якісної освіти, вони розвивають потенціал та формують коло свого спілкування. Можна сказати, що якість їх життя значно покращується.

Звичайно, інклюзивна освіта вимагає змін в освітній системі. Школі потрібно пристосуватися до дитини, яка має особливі освітні потреби. Тому головне – ввести зміни, водночас деякою мірою залишити усе як є. Одним із таких мостів, що допомагає поєднати зміни та сталу організацію навчального процесу, є асистент учителя.

Такий фахівець допомагає дитині з особливими освітніми потребами бути залученою до освітнього процесу та навчатися на рівні з іншими дітьми. Крім того, він приділяє належну увагу розвитку, самоконтролю та поведінці дитини [3: 154].

Звісно, щоб виконувати свою роботу, асистент має володіти глибокими знаннями про особливості розвитку дітей з ООП. Й відповідно він має розумітися на існуючих групах порушень та їх проявах [1: 54]. Існує перелік кваліфікаційних вимог до асистента вчителя. Й мова не лише про відповідну освіту, кваліфікацію та знання.

1. Високий рівень творчості, креативності та ініціативності.
2. Володіння різними методами та формати роботи з дітьми, що потребують допомоги.
3. Високі моральні якості.
4. Загальна культура.
5. Гарні організаторські та комунікаційні здібності.
6. Вміння виходити із конфліктних ситуацій.
7. Гарний психічний та фізичний стан [5].

У такій роботі спеціалісту не обійтися без вміння правильно та доцільно застосовувати свої знання на практиці. Адже кожна дитина має свої потреби, то ж про шаблонність тут мова йти не може. Інакше кажучи, такий спеціаліст має бути гнучким та винахідливим. Загалом в колі його відповідальності не лише процес навчання дитини з ООП. Асистент відстежує динаміку розвитку дитини, тому має можливість допомагати іншим спеціалістам працювати з дитиною та складати індивідуальну програму розвитку.

Тож можна говорити про багатофункціональність такого педагога. Варто виділити декілька основних функцій, які виконує асистент учителя.

Організаційна. Це основна функція асистента. Фахівець допомагає учням з ООП організувати своє робоче місце, концентруватися на уроці та виконувати завдання. Крім того, асистент постійно спостерігає за дитиною, визначаючи її потреби та можливості, веде необхідну документацію та допомагає створювати потрібні умови в освітньому закладі.

Навчально-розвивальна функція. В рамках цієї функції варто говорити про допомогу у самовизначенні учнів та їх соціальній адаптації. Також асистент допомагає іншим працівникам освітнього закладу задовольняти потреби дітей, працює над поліпшенням емоційного стану дитини та її заохоченням до розвитку талантів та здібностей.

Прогностична. Асистент, спираючись на власні результати вивчення потенціалу та розвитку дитини, допомагає у створенні індивідуальної програми розвитку.

Діагностична. Дані про дитину, які отримує асистент, допомагають відстежувати загальну динаміку розвитку та дієвість індивідуальної програми.

Консультативна. Асистент знаходиться у тісному взаємозв'язку з батьками, доносячи їм усю потрібну інформацію про дитину, її успіхи та потреби, співпрацює з командою супроводу [6: 47].

Як бачимо, асистент учителя не має ніякого відношення до планування освітнього процесу, оцінювання навчальних досягнень чи проведення заняття. Усе це, як і у звичайному класі, виконує вчитель.

А завданнями, які безпосередньо виконуються саме асистентом учителя, є такі:

- підбір методів та форм навчання для дитини, що має особливі освітні потреби;
- участь у нарадах, зборах та методичних об'єднаннях, що стосуються організації освітнього процесу;
- формування варіантів поліпшення освітнього процесу на вимогу директора чи органів управління освітою;
- членство у професійних спілках [5].

Задля якісного виконання своїх функцій та завдань, асистент учителя підтримує тісну взаємодію з багатьма працівниками школи й не тільки:

- директор;
- заступники директора;
- педагогічні працівники;
- практичний психолог;
- медичні працівники;
- педагогічна рада;
- батьківський комітет;
- громадські організації;
- культурно-освітні заклади;
- служби у справах дітей.

У разі потреби асистент може співпрацювати з правоохоронними органами [4: 139].

Конкретизуючи діяльність асистента вчителя, можна виділити низку його основних видів роботи, які він має виконувати, а саме:

1. Надання допомоги у процесі засвоєння інформації на уроці.
2. Допомога дитині під час виконання завдань, вправ та використання додаткових матеріалів, що надає вчитель.
3. Забезпечення учнів необхідними умовами для комфортного навчання.
4. Допомога учням у фізичній активності, наприклад, під час перерви чи відпочинку.
5. Надання допомоги у пошуку потрібної додаткової літератури чи виконання творчих завдань.
6. Слідкування за тим, щоб дитина, яка має особливі освітні потреби, була повністю залучена в освітній процес.
7. Надавати допомоги у користуванні інструментами та обладнанням.

Окрім того, у завдання асистента буде входити й більш вузькоспеціалізована робота. У разі потреби він має займатися, наприклад, розробкою карток шифром Брайля або створенням аудіозапису тексту.

Варто сказати, що посадові обов'язки асистента будуть великою мірою залежати від тих освітніх труднощів, що мають учні. Одні діти будуть потребувати лише незначної допомоги, у той час як інші вимагатимуть постійного контролю та уваги. Узагальнюючи, варто сказати, що його робота полягає у тому, щоб зробити освітній процес доступнішим, легшим та

зрозумілішим для дитини. Такий фахівець має помічати динаміку розвитку дитини та виділяти сильні сторони та здібності. Неабиякої уваги асистента потребуватиме й взаємодія учня з однолітками та іншими педагогічними працівниками.

Й звісно, саме асистент спостерігає за учнем та відслідковує його прогрес чи регрес. Крім того, він має помічати, коли дитині важко дається та чи інша діяльність або завдання [7: 19].

Важливим моментом, який також потребує уваги асистента, є дисципліна. Й тут мова йде не лише про дотримання її з боку учня. Асистент може надавати допомогу також і вчителю у створенні позитивної та довірливої атмосфери. Що стосується безпосередньої роботи з учнем, який має особливі освітні потреби, то спеціаліст допомагає застосовувати призначені психологом техніки подолання стресу чи тривоги. Також, якщо у цьому є потреба, асистент може контролювати та покращувати поведінку дитини під час перерви [1: 44].

Висновок. Інклюзивна освіта набуває поширення та впроваджується в усе більшу кількість освітніх закладів. Й така динаміка є важливою та потрібною. І це вимагає неабияких зусиль з боку освітніх закладів. Адже, щоб надати кожній дитині можливість навчатися у школі, потрібно зробити багато змін у приміщенні, мати потрібне обладнання та матеріали. Проте найбільший вклад у формування комфортного освітнього середовища для дитини з особливими освітніми потребами робить асистент учителя. Й хоча таку посаду можна назвати новою, особливо для України, проте її фахівці вже володіють чітко окресленими власними посадовими обов'язками. До такої професії висунуті досить серйозні вимоги, що стосуються не лише освіти, але й багатьох навичок та вмінь.

Що стосується ролі асистента вчителя, варто сказати що він є тією ланкою, що дозволяє дитині з особливими освітніми потребами співіснувати та навчатися на рівні з іншими дітьми в класі, його робота не обмежується роботою з учнем на уроці, а продовжується й за його межами. Отже, спеціаліст допомагає дитині з ООП не лише навчатися, але й всебічно розвиватися та налагоджувати взаємостосунки. А тісна співпраця з різними спеціалістами допомагає слідкувати за динамікою розвитку та формуванням розвинутої та повноцінної особистості учня.

Список використаних джерел та літератури

1. Дятленко Н. М. Асистент учителя в інклюзивному класі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : Плеяди, 2015. 172 с.
2. Карпушенко А. В. Організація інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах. Канів, 2013. 22 с.
3. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. Київ : АТОПОЛ, 2011. 274 с.
4. Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2012. 197 с.

5. Лапін А. В. Робота асистента вчителя в інклюзивному освітньому закладі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2014. Вип. 5. С. 219–232.

6. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. Бібик Н. М. Київ : Плеяди, 2018. 160 с.

7. Чернобой Е., Краснокова-Еннз О. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта : посіб. Київ : Паливода А. В., 2012. 32 с.

8. П'ятакова Т. С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 1 (11). С. 93–98.